

Kulttuurilautakunta 08.12.2020 § 64

§ 64

HelMet-kirjastojen käyttösäännöt

Valmistelijat / lisätiedot:
Tyrni Jaana

etunimi.sukunimi@espoo.fi
Vaihde 09 816 21

Päätösehdotus

Kulttuurijohtaja Tommila Susanna

Kulttuurilautakunta päättää ottaa Espoon kaupunginkirjastossa käyttöön yhden (1) euron nidekohtaisen maksun varatun aineiston noutamatta jättämisestä aikaisintaan 1.2.2021 alkaen. Maksu peritään aikuisten varaamasta noutamattomasta aineistosta. Maksua ei määrätä lapsiasiakkaille, kotipalvelun asiakkaille, joustoasiakkaille eikä yhteisöasiakkaille kuten kouluille ja päiväkodeille. Samalla kulttuurilautakunta päättää tehdä Helmet-käyttösääntöihin ja niiden maksuliitteeseen liittyviä muita vähäisiä muutoksia.

Käsittely

Esittelijän kokouksessa tekemät muutokset päätösehdotukseen on huomioitu pöytäkirjassa.

Päätös

Kulttuurilautakunta:

Esittelijän ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Selostus

Varaamisen suosio kirjastoaineiston käyttötapana kasvaa, ja varauksia käsitellään Helmet-kaupungeissa yli 2,8 miljoonaa kappaletta vuosittain. Varausmäärän kasvaessa myös kirjastoista noutamatta jäävien varausten määrä kasvaa. Helmet-kaupungeissa keskimäärin 14 % varauksista eli vuositasolla yhteensä n. 400.000 kappaletta jää noutamatta. Tämä hidastaa kysytyn aineiston kiertonopeutta, pidentää varausjonoja ja heikentää asiakkaiden kirjastokokemusta koko alueella.

Suomen yleisistä kirjastoista annetun lain (1492/2016) mukaisesti kirjastojen peruspalvelut ovat asiakkaalle maksuttomia. Lain 12 §:n mukaan kunta voi periä maksun mm. myöhässä palautetusta aineistosta ja varatun aineiston noutamatta jättämisestä.

Pääkaupunkiseudun kaupungeilla on yhteinen Helmet-kirjastojärjestelmä, yhteinen asiakaskunta, yli kuntarajojen liikkuvat kokoelmat sekä yhteiset käyttösäännöt, joissa määrätään myöhästymismaksuista ja muista kirjastomaksuista. Käyttösääntöjen ja niiden maksuliitteen muutoksista tulee tehdä yhdenmukaiset päätökset jokaisessa Helmet-kaupungissa.

Suurimmassa osassa Suomen kunnista on otettu käyttöön maksu noutamattomista varauksista. Maksu ei ole vähentänyt varaamisen suosiota, koska asiakas välttyy maksulta noutamalla varauksensa määräajassa tai peruuttamalla varauksen. Asiakas voi myös lukita vasta jonossa olevan varauksen esimerkiksi lomansa ajaksi.

Koska Helmet-järjestelmä ja -asiakkuus ovat seutuyhteisiä, myös maksun tulee olla seututasoinen. Kaikkien Helmet-kaupunkien päätöksentekoon tuodaan sisällöltään yhdenmukainen päätösesitys, jonka mukaan otetaan käyttöön yhden euron (1 €) suuruisen maksu, mikäli asiakas ei nouda varaustaan noutoilmoituksessa mainittuna määräaikana. Maksua ei määrätä lapsiasiakkaille, kotipalvelun asiakkaille, joustoasiakkaille eikä yhteisöasiakkaille kuten kouluille ja päiväkodeille. Noutamattoman varauksen maksu tallentuu asiakkaan tietoihin Helmet-järjestelmässä, ja sen voi maksaa verkkomaksuna tai kirjastossa asioidessaan samoin kuin myöhästymismaksut.

Ehdotetun maksun suuruus on suhteessa muiden isojen kuntien vastaaviin maksuihin, jotka vaihtelevat 1-2 euron välillä (esimerkiksi Joensuussa, Oulussa ja Pirkanmaan PIKI-kirjastoissa 1 euro; Jyväskylässä, Kuopiossa, Rovaniemellä ja Varsinais-Suomen VASKI-kirjastoissa 2 euroa).

Maksun ensisijaisena tavoitteena on kannustaa asiakkaat huolehtimaan varaustensa noudosta tai peruuttamisesta aineiston kierron ja varausjonojen nopeuttamiseksi. Samalla henkilöstön työaikaa vapautuu noutamattomien varausten käsittelylogistiikasta muihin tehtäviin. Maksun käyttöönotto lisää myös kirjastojen maksutuloja. Suhteutettuna vuoden 2019 noutamattomien varausten määrään uuden maksun arvioitu tuotto on Helsingissä n. 120.000 euroa, Espoossa 40.000 euroa, Vantaalla 22.000 euroa ja Kauniaisissa 2.000 euroa. Laskelma perustuu oletamaan, että maksun käyttöönoton jälkeen varausmäärät säilyvät ennallaan ja noin puolet nykyisestä määrästä eli 7 % varauksista jää edelleen noutamatta.

Muutosten toimeenpanosuunnitelma:

- joulukuu: Kuntakohtaiset päätökset Helmet-käytösääntömuutoksesta ja hinnastomuutoksesta
- tammikuu: tiedotus asiakkaille maksun tulevasta käyttöönotosta
- helmikuu: Helmetin kirjastojärjestelmätoimittaja Innovative Inc. käynnistää toiminnon sovittuna aikana

Käytösääntöihin on tarpeen tehdä myös joitakin lisäyksiä ja tarkennuksia. Lisäykset koskevat mm. tekstiviestipalvelun ja joustoasiakkuuden käyttöönottamista. Tarkennukset koskevat eräpäiväilmoituksia, itsepalveluvaraushyllyn tietosuojan huomioimista sekä myöhästymismaksujen kertymisen perusteita.

Päätöshistoria